

Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»
Кафедра менеджменту

КОНКУРСНА НАУКОВА РОБОТА

Тема роботи: «Розвиток європейського Союзу в сучасних умовах як елемент змін світового господарства і міжнародних економічних відносин»

Виконавці: ст. гр. ОА-82, 3 –й курс

Закутня Альона Олександрівна

Науковий керівник: к.е.н., Лопаткіна І.В.

Суми - 2011

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. Теоретичні і практичні аспекти євроінтеграції: аналіз та критика.....	4
1.1. Загальний аналіз інтеграційного процесу: теорія і реалії ЄС.....	
1.2. Аналіз проблеми визначення сутності Європейського Союзу.....	9
1.3. Аналіз проблеми рушійної сили євроінтеграції: неоімперська стратегія чи прагнення найкраще адаптуватися до епохи глобалізації?.....	11
1.4 Аналіз проблеми іммігрантів для приймаючих країн.....	14
1.5. Аналіз проблеми можливого розпаду Єврозони	19
1. Співпраця України та Європейського союзу.....	21
2.1. Особливості розвитку взаємовідносин	21
2.2. Досвід іноземних країн для інтеграції України в Європейський Союз.....	28
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	38

ВСТУП

Європейський Союз – унікальне формування, що не має аналогів в історії та є результатом еволюції міжнародної політики. Більшість країн-засновників та «ключових держав» ЄС (Франція, Німеччина, Велика Британія, Португалія, Іспанія) більше ста років тому були наймогутнішими світовими імперіями, що вели постійну боротьбу за колонії та сфери впливу в різних регіонах планети. Сьогодні Європейський Союз вважається найбільш успішним регіональним інтеграційним утворенням та своєрідним зразком плюралізму та демократії на міжнародному рівні.

Останні розширення Європейського Союзу з 1 травня 2004 р. та 1 січня 2007 р. обумовили входження ЄС в нову історичну фазу розвитку, коли він, обійнявши 27 країн, перетворився, з одного боку, на найбільш потужне у світі об'єднання із загальним населенням близько 500 млн. осіб та сукупним ВВП близько 10 трлн. євро, а з іншого – безпосередніми сусідами цього об'єднання стали країни, які мають близько 400 млн. населення. У зв'язку з цим стає реальністю політична та економічна взаємозалежність ЄС та його сусідів, оскільки країни, які мають спільний кордон з ЄС, стають його основними партнерами в забезпеченні взаємного економічного зростання та збільшення обсягів зовнішньої торгівлі, у створенні зони політичної стабільності та верховенства права, а також у сприянні обміну людським капіталом, ідеями, знаннями та культурними цінностями. Єврокомісія відзначає, що розширення ЄС потребує проведення подальших заходів зі стимулювання транскордонного та транснаціонального співробітництва і розвитку, як на місцевому, так і регіональному рівні. З цією метою суттєво зростають витрати ЄС на політику сусідства: на фінансову перспективу 2007-2013 рр. виділено понад 15 млрд. євро, які будуть надаватися в межах трьох фінансових інструментів, в тому числі Європейського інструменту сусідства і партнерства – ENPI (European Neighbourhood and Partnership Instrument), розрахованого на держав-сусідів. Звичайно, це стосується й України, яка має тепер безпосередній загальний

кордон з ЄС протяжністю понад 1 400 км. Це, як підкреслюється в Плані дій Україна – ЄС, привело до радикальних змін політичних, географічних, економічних умов для України та ЄС. Формування нових стратегічних перспектив для поглиблення регіонального і транскордонного співробітництва ставить на порядок денний необхідність активної підготовки України до партнерської співпраці з колегами з країн ЄС у спільних проектах та програмах.

Актуальність теми визначається нереалізованим офіційним прагненням України, як держави і бажанням населення країни приєднатися до ЄС.

Огляд публікацій: На протязі всієї роботи проводиться аналіз публікацій науковців, експертів, політиків стосовно питань євроінтеграції України до ЄС в умовах зміни (якісної і кількісної) цієї структури. Вихідні дані проаналізованих публікацій наведені в списку інформаційних джерел наприкінці роботи. Найбільш значний вклад в дискусію стосовно формату відносин між ЄС та Україною вніс проф. Лейденського університету До. Хілліон [39].

Постановка проблеми: зміна формату відносин, що відбувається після завершення в 2008 році дії Договору про партнерство і співпрацю між ЄС і Україною, ще не завершена. Переговори про нову угоду співпали з кризою, що наклало свій відбиток на цьому процесі. Передбачалося, що нова угода повинна переслідувати мету «Політичної асоціації і економічної інтеграції» між ЄС і Україною [39]. Але такі плани не знаходили навіть риторичної підтримки з боку інститутів ЄС. Представники Союзу обережно говорили про те, що нова угода з Києвом тільки підвищить нинішній рівень стосунків, але не приведе до повного членства в ЄС. Така невизначеність сприяла жвавій дискусії між експертами і ученими про можливі цілі і зміст нової «просунутої» угоди між ЄС і Україною, яка продовжується і сьогодні.

Мета роботи: аналіз сучасних інтеграційних процесів, що відбуваються в ЄС, торкаються України і змінюють стан і умови світового господарства, дослідити формування нових міжнародних економічних відносин на прикладі

окремих тенденцій, презентація висновків та пропозицій щодо означеної проблеми.

1. Теоретичні і практичні аспекти євроінтеграції: аналіз та критика

1.1. Загальний аналіз інтеграційного процесу: теорія і реалії ЄС

У науковій літературі прийнято виділяти чотири типи інтеграції, які з певним правом можна взяти за основу для аналізу інтеграційних процесів і розуміння ситуації як на території окремої країни, так і для співдружності країн. Перший – «Імперська модель» - спрощена інтеграція різноманітних народів в складі мультиетнічної імперії з привілейованим положенням однієї національної групи. Другий тип – «етнічна модель» - характерний для етнічно однорідних і тому закритих національних спільнот, у яких права мігрантів на громадянство і соціальну участь значно обмежені, а натуралізація складна, так як громадянство визначається на основі *Jus Sanguinis*. У рамках третього типу – «республіканської моделі» - нація визначається як політичне співтовариство, яке керується конституцією, законами і громадянством, а мігранти, незалежно від національності і віросповідання можуть асимілюватися, якщо відмовляться від своїх особливостей і приймуть політичні правила і культуру приймаючої країни. Нормою для громадян є *Jus Soli*, натуралізація відносно легка. Останній тип – «мультикультурна модель» - являє собою різновид республіканської моделі, оскільки також базується на політичному співтоваристві з конституцією, законами і громадянством; мігранти можуть стати частиною суспільства, прийнявши політичні правила, але при цьому зберігаються їхні культурні й етнічні особливості [38].

Спираючись на роботи деяких авторів, наприклад, Ю.Нетесової [38], можна зробити висновок про значну трансформацію історично сформованих інтеграційних моделей в різних країнах. Звичайно, у чистому вигляді жоден із типів у світі не представлений, але, що стосується Євросоюзу, то він найбільше тяжіє до останнього – мультикультурної моделі. У ЄС знайшов вираження

процес найбільшого зближення та переплетіння національних економік, спрямованих на утворення єдиного господарського комплексу.

Сьогодні не все так однозначно в процесі інтеграції до ЄС і оцінці існуючої дійсності. Ілюструє цю тезу стаття Л.Іоніна [41]. Ведеться дискусія навколо Лісабонської угоди, яку одні розглядають, як перехід на вищій шабелі інтеграційних відносин, а інші вважають, що реформаторський потенціал угоди замалий [40].

Як зазначає М.Л.Ентін [40], Брюссель завжди піклувався про підвищення конкурентоспроможності на своєму власному внутрішньому ринку і на ринках інших країн і регіонів. Власне кажучи, заради цього спільний ринок і створювався. Ця мета є квінтесенцією Лісабонської стратегії, що робить ставку на перетворення господарського комплексу ЄС на найбільш передову економіку світу, засновану на знаннях і новітніх технологіях. Під неї, з розрахунку на перспективу швидкого набуття чинності Лісабонського договору, вибудовується і нова економічна політика ЄС. Поки вона тільки проглядається. Але її основні риси багато в чому вже можна вгадати. У главу кута вона ставить жорстке просування інтересів Європейського союзу і його держав-членів.

Для їх обслуговування ЄС обзаводиться новим механізмом координації зовнішньоекономічної і політичної діяльності, концентрує зовнішні повноваження в одних руках, приділяє набагато більшу увагу, чим раніше, силовим складовим зовнішніх дій. З урахуванням їх безумовної пріоритетності, Брюссель приступає зараз до створення усеосяжного механізму контролю над дотриманням третіми державами своїх зовнішньоекономічних зобов'язань, включаючи дотримання вимог СОТ про зняття адміністративних бар'єрів і захист прав інтелектуальної власності. Усе це покликане посилити можливості великого капіталу країн ЄС, середнього і дрібного бізнесу боротися за свою частку ринку і збільшувати його.

Деякому, звичайно ж, обмеженому альтруїзму в економічній політиці ЄС, якщо він взагалі можливий, приходить кінець. Він йде з усіх переговорів нового

покоління про асоціацію, що ведуться Брюсселем з країнами Африки, Азії і Латинською Америкою. Надання економічної допомоги і сприяння, доступ на внутрішній ринок ЄС, співпраця в області міграції обмовляються неухильним дотриманням вимог, що висувуються ЄС своїм візаві.

Одним з елементів підходу, що міняється, стає новий протекціонізм. Його новизна, тобто відмінність від класичного протекціонізму, полягає не стільки в захисті свого внутрішнього ринку, скільки в нав'язуванні партнерам загальних правил гри, підштовхуванні їх до того, щоб вони перебудовували свої виробничі ланцюжки, модернізували виробництва так, щоб відповідати внутрішньому праву ЄС і встановлюваним ним стандартам. Вербальним вираженням такого підходу стає гасло: «Робіть свою політику ефективною, тоді ми з вами взаємодіятимемо і в нових рамках».

Іншим елементом підходу, що міняється, є перехід до здійснення інноваційної політики, ставка на науку, розвиток людського капіталу, лібералізацію ринку праці. Вже зараз пропорції витрат у бюджеті ЄС міняються на користь інноваційної діяльності. Перерозподіл фінансових потоків надалі тільки посилюватиметься. Величезна увага приділяється формуванню спільного ринку освітніх послуг. На цьому шляху ЄС і держави-члени просунулися вже досить далеко. Україні прийдеться рахуватись з високими інтеграційними вимогами ЄС.

Виділяють дві основні групи передумов виникнення ЄС: внутрішні й зовнішні. До перших відносять: маленька територія Європи, звідси і близькість країн; обмеженість ресурсів; розвиток транспортних можливостей; тяжіння до розширення ринку з боку національних підприємств; взаємопроникнення капіталу. До зовнішніх чинників належать: конкурентний вплив з боку економіки США, а пізніше й азійсько-тихоокеанського регіону, політичне протистояння, розпад колоніальної системи.

Основною задачею найбільшого інтеграційного угруповання світу визначається стабільний і збалансований розвиток, який забезпечується за

допомогою створення економічного союзу і запровадження чотирьох свобод: руху товарів, послуг, капіталів і робочої сили. Основними цілями Європейського Союзу були оголошені:

- утворення тісного союзу народів Європи;
- сприяння збалансованому і тривалому економічному прогресу, особливо за допомогою створення простору без внутрішніх кордонів; посилення економічної і соціальної взаємодії; утворення економічного і валютного союзу і в перспективі єдиної валюти;
- затвердження власної ідентичності в міжнародній сфері, шляхом проведення спільної зовнішньої політики і політики у області безпеки, а в перспективі і спільної оборонної політики;
- розвиток співробітництва у сфері юстиції і внутрішніх справ;
- збереження і примноження спільного надбання.

Розвиток інтеграційних процесів в Європі сприяє економічному і соціальному прогресу, його збалансованості і стійкості. Країни Європейського Союзу наразі залишаються лідерами по рівню загального економічного розвитку.

ЄС виступає одним з найбільш впливових гравців світового господарстві. Але ЄС – неоднорідна структура - показники ВВП на душу населення в Європейському Союзі коливаються від 48% до 251% від середньоєвропейського рівня [4]. Це ставить додаткові питання стосовно проблеми конкурентоспроможності ЄС, а, відповідно, підвищує відповідальність країн ЄС за вступ нових членів до союзу. Не варто скидати з рахунку, що основними конкурентами ЄС на світовому ринку традиційно залишаються США та Японія – найбільш могутні економіки світу. Нові виклики ЄС отримує від Китаю, економіка якої нещодавно вийшла на другу позицію в світі (посунувши Японію).

Не зважаючи на усі позитивні моменти, які виділяють, розглядаючи таке унікальне утворення як Європейський Союз, можна виділити й ряд проблем.

1.4. Аналіз проблеми визначення сутності Європейського Союзу

Для того, щоб побудувати стратегію інтеграції до будь-якої структури, необхідно мати чітке уявлення про її сутність, про ті закономірності, «правила гри», які діють на її просторі. Від цього залежатиме успішність процесу і наслідків для обох сторін. Майже всі нормативні акти, які були видані в Україні й у яких закладені основні завдання, принципи євроінтеграційних процесів, не дають чіткої відповіді на запитання, що уявляє собою Євросоюз. Разом із цим варто відзначити, що певні елементи даної ситуації можна прослідкувати й у науковій літературі. Показовими у цьому плані, на нашу думку, можуть бути слова экс-президента Європейської комісії Ж. Делора, який за аналогією з невпізнаним літаючим об'єктом (НЛО) назвав ЄС неідентифікованим політичним об'єктом (НПО). Виникає дещо парадоксальна ситуація, за якої значна кількість населення країни має досить поверхові знання про Європейський Союз, але прагне до нього.

Визначення Євросоюзу, які існують нині, умовно можна поділити на офіційні та неофіційні (наукові). У першому випадку мова йде про тлумачення поняття, яке закріплене в Конституції Європейського Союзу, де під останнім розуміють наділений власною правосуб'єктністю союз європейських держав, які, зберігаючи свою власну самобутність, тісно співпрацюють на європейському рівні і здійснюють низку схожих повноважень на федеральному рівні.

Що ж стосується науковців, то їх підходи до тлумачення цього виду об'єднання європейських держав є дещо ширшим. Так, на думку А. Баштанника та В. Баштанник [10], Європейський Союз являє собою інтегровану недержавну структуру універсальної компетентності з власним апаратом управління, що координує управління суспільними відносинами на всіх рівнях. Таким чином, Європейський Союз є складною адміністративною системою, що: складається з автономних підсистем; регулюється як власними правовими нормами, так і

нормами права наднаціональних утворень; характеризується наявністю вертикально-інтегрованих інститутів управління; визначається як багаторівнева система та складається із самостійних легітимно утворених елементів; базується на принципах над націоналізму, міжурядовості, федералізму, субсидіарності, децентралізації, деконцентрації, делегування.

У свою чергу, О. Бульба [10] під Європейським Союзом пропонує розуміти оригінальну інституційну модель, для якої є характерним поєднання елементів наддержавної інтеграції та міжнародного співробітництва, формування горизонтальних транснаціональних мереж взаємодії та ухвалення рішень.

Аналіз наведених визначень дозволяє цілком погодитися з тими авторами, які обґрунтовано стверджують, що природу ЄС важко розкрити через його структурну «суміш», оскільки в ній містяться елементи , одночасне поєднання яких не дозволяє відносити Європейський Союз ані до держави, ані до міжнародної організації.

Повертаючись до наведеного вище визначення, сформованого в Конституції ЄС, відзначимо, що було б не зовсім правильно визначити Європейський Союз як звичайну асоціацію держав. У літературі наголошується, що ЄС є федерацією, чимось на зразок Сполучених Штатів. Він не є організацією, що базується на співпраці урядів , як ООН. Країни-члени залишаються незалежними, але вони об'єднали свою суверенність заради того, щоб набути такої сили й ваги у світі, якої б вони ніколи не мали поодиночі. Згідно з новітніми науковими підходами таке міжнародне об'єднання держав кваліфікується як сучасна конфедерація держав або «легка» держава. Державний характер ЄС нині не повинен викликами сумнівів, оскільки йому притаманні всі ознаки держави, за винятком наявності власних правоохоронних органів та збройних сил. Перехід по статусу «повної» держави можна вважати неможливим, оскільки це означатиме втрату суверенності країнами-членами, що за сучасних умов є малоймовірним та, власне, недоцільним [10].

1.3. Аналіз проблеми рушійної сили євроінтеграції: неоімперська стратегія чи прагнення найкраще адаптуватися до епохи глобалізації?

Дана тема є досить суперечливою й розглядається дослідниками з різних точок зору. Деякі науковці зазначають, що однією з найяскравіших ознак Європейського Союзу як імперії є асиметрія між «старими» членами ЄС та тими, що нещодавно до нього приєдналися. «Імперія нового зразка» розширюється шляхом використання не військової сили, а своєї міжнародної привабливості, внаслідок чого майбутні члени прагнуть приєднатися до нього. Вважається, що Євросоюз просто вимушений розширюватися задля збереження власної стабільності, оскільки він має чимало неспокійних сусідів біля своїх кордонів. Шляхом надання надії їм на майбутнє приєднання, ЄС дисциплінує їх. Це є класичною пасткою, у яку потрапляють всі імперії: найкращий спосіб усмирити ворогів – завоювати їх. Однак в результаті кордони розширюються все далі й далі й доводять «приручати» нові, неосвоєні, навіть дикі країни [32].

Я.Зельонка, професор Оксфордського університету, називає Європейський Союз «неосередньовічною імперією», якій притаманні наступні характеристики [1]:

- приєднання нових територій шляхом запрошення, а не завоювання;
- поліцентрична, а не централізована структура управління;
- в якості контролю – стимули, замість примусу;
- економічні та бюрократичні засоби контролю замість військових та політичних;
- «легкі» кордони між центром та периферією;
- низький рівень універсалізму;
- суверенітет периферії обмежується шляхом спільного його використання.

В. Пащенко, називаючи ЄС «імперією зі знаком «плюс», наголошує на її привабливості, а не військово-примусовій стратегії розширення. Автор вважає,

що міжнаціональні та міжрелігійні відносини, що склалися в Євросоюзі, приток мігрантів-мусульман, та, найголовніше, рівність прав громадян і гарантована свобода їх вибору, не дозволить Євросоюзу скотитися до ідеології імперіалізму. [33].

Ю. Таран вважає, що Європі, щонайменше, бракує єдності, щоб стати імперією. Більше того, попри присутність певних інституціональних ознак, на зразок Європейського парламенту, Ради міністрів, неможливо говорити навіть про єдиний політичний простір, який би міг мобілізувати населення ЄС, тим більш задля реалізації загарбницьких планів. Здійснення імперської стратегії та політики завжди вимагає величезних матеріальних затрат, а, на думку Ю. Тарана, «Європа в жодному разі не готова витратити кошти, щоб побавити свої умовні імперські амбіції». Крім того, автор слушно зазначає, що для імперії є властивою жага швидкого розростання шляхом приєднання нових територій. В свою чергу, стримана та послідовна політика Європейського Союзу щодо розширення, а також жорсткі вимоги до потенційних членів, являються повною протилежністю згаданому підходу [34].

Спробуємо проаналізувати Європейський Союз за допомогою власних «імперських критеріїв» – чи відповідає його політична система визначальним характеристикам класичної імперії? Так, першою та найголовнішою рисою імперії є її ірраціональний потяг до абсолютної безпеки, якої вона намагається досягти шляхом військової експансії. Однак Європейський Союз, хоча й створювався, зокрема для підтримки миру у взаємовідносинах на регіональному рівні, проте інструменти досягнення та забезпечення національної безпеки кожної країни-члена окремо та, відповідно, й загальноєвропейської, були й залишаються цілком раціональними та прагматичними. Більш того, вони демонструють принципово новий та вельми ефективний підхід до співпраці та інтеграції, що заздалегідь виключає можливість озброєних конфліктів – за умови настільки тісної та глибокої взаємозалежності такі суперечності й протистояння між членами Союзу стають нераціональними.

Другою визначальною характеристикою всіх класичних імперій являється опора на власну військову могутність для досягнення своїх цілей. Натомість більшість держав ЄС є членами НАТО, що забезпечує їм, крім національних оборонних можливостей, ще й опору на сили союзників, зокрема військового гіганта США, тож знаходячись під своєрідним «щитом» Північноатлантичного альянсу й, відповідно, не маючи проблем з обороноздатністю, країни Євросоюзу просто не мають таких цілей, задля досягнення, яких було б необхідним використання зброї. Як наслідок, Європейський Союз дуже обмежено опікується питанням збільшення власного військового потенціалу.

Ще однією характерною рисою імперій є ірраціональне прагнення необмеженого домінування, що також не відповідає, ані сьогодишнім реаліям, ані політичній стратегії ЄС. По–перше, ЄС є регіональним, а не глобальним інтеграційним об'єднанням. По–друге, процес його розширення є чітко регламентованим, а його аргументація базується скоріше на якісних (в першу чергу економічних) показниках кандидатів, аніж на кількісних (зокрема, геополітичних). У ЄС немає спільної імперської ідеології, без якої неможливий його розвиток в якості імперії. Як вже зазначалося вище, попри всі зусилля політичної верхівки щодо економічного та політичного об'єднання європейського простору, й досі не існує єдиної загальноєвропейської національної ідентичності (і навряд чи вона з'явиться найближчим часом). За таких умов говорити про спільну імперську свідомість є недоречним. Часом дослідники згадують про імперську «цивілізаторську місію», розглядаючи питання європейських цінностей та стандартів, що «нав'язуються іншим країнам». Проте, варто чітко усвідомити різницю між рекомендаціями чи висуненням умов щодо вступу до певних організацій та силовим насадженням культури чи традицій на завойованих територіях. Для країн Європейського Союзу згадані вище цінності та норми вже багато десятиліть є основою внутрішньополітичного устрою та побудови відносин одне з одним, вони були погоджені всіма учасниками інтеграційного об'єднання спільно та добровільно.

Для третіх держав майже всі європейські стандарти носять виключно дорадчий характер і питання прийняття чи відмови від них є їхньою внутрішньою справою. В свою чергу, лояльність європейським цінностям та втілення її на практиці в політичній та соціальній сферах є своєрідною перепусткою до елітного клубу під назвою «європейська спільнота», однак про жодний примус не йдеться.

Ще одним приводом для згадки про імперію та проведення паралелей є питання структури ЄС. Імперська периферія є цілковито позбавленою власного суверенітету, чого в жодному разі не відбувається в Євросоюзі, не дивлячись на досить широку компетенцію наддержавних органів. Статус «імперської периферії» практично ніколи не буває добровільним, – як правило, він підтримується силовим примусом з боку імперського центру, завдяки використанню політичних та військових можливостей сконцентрованої в ньому (тобто силового домінування). Дане положення також в жодному разі не можна віднести до реалій європейського інтеграційного утворення.

Таким чином, можна побачити, що жодна з визначальних рис класичної імперії не є притаманною сучасному Європейському Союзу, тож більшість паралелей між ними, не дивлячись на оригінальність та цікавість самої ідеї, є ближчими до метафор та ідіом, аніж до суворого політологічного аналізу [1].

1.5 . Аналіз проблеми іммігрантів для приймаючих країн

Приєднання до ЄС відкриває кордони. Якщо мова йде про «нові» країни, то основний потік мігрантів спрямовується саме в бік Старого Світу.

Статистична довідка [42]: За станом на 1 січня 2008 року в країнах Європейського Союзу офіційно проживали 30,8 мільйона іноземців. Такі дані розповсюдила в останні дні 2009-го європейська статистична служба - «Евростат». Основна маса іммігрантів - 75% - зосереджена в п'яти найбільш населених країнах Союзу, причому пальма першості належить Німеччині, де іммігрантів налічується 7,3 мільйона чоловік. За нею йдуть Іспанія (5,3

мільйона), Великобританія (4 мільйони), Франція (3,7 мільйона) і Італія (3,4 мільйона).

Найбільше число «внутрішньосоюзних» мігрантів походить з Румунії (1,7 мільйона чоловік), Італії (1,3 мільйона) і Польщі (1,2 мільйона). Найбільше мігрантів, прибулих із-за меж ЄС, це вихідці з Туреччини (2,4 мільйона чоловік), Марокко (1,7 мільйона) і Албанії (1 мільйон).

У різних країнах і регіонах ЄС національне представництво іммігрантів відрізняється один від одного. У десяти країнах група іммігрантів, що мають загальну етнічну приналежність, складає більше 30%. Чемпіоном по цьому показнику є Греція (там 64% іммігрантів - албанці), Словенія (47% походять з Боснії і Герцеговини), Угорщина (37% - румуни), Люксембург (37% - португальці). Особливе місце займає Латвія, де 90% іноземців влади цієї країни відносять до категорії негромадян.

Звичайно, іммігранти вносять значний внесок до розвитку приймаючої країни. Але зростання імміграції супроводжується і формування крупних іноетнічних груп, часто відособлених общин. Цей процес супроводжується кристалізацією комплексу соціально-політичних і етнокультурних проблем, зокрема соціального відчуження значних груп мігрантів, етнорелігійної фрагментації приймаючих соціумів, проявів ксенофобії, расизму, міжетнічної і міжконфесійної конфліктності. Часто терпить невдачу інтеграція молодих іммігрантів: погане знання мови нової батьківщини, незадовільне засвоєння її норм і цінностей зумовлює низький рівень їх освіти і зайнятості, обмеженість міжетнічної взаємодії. Правлячі кола розвинених країн все більше усвідомлюють: у їх інтеграційній політиці є істотні недоліки, виправлення яких вимагає активних заходів. З огляду на обмеження обсягу роботи, аналіз даної проблеми не деталізується по країнах ЄС, але вважаємо важливим зауважити про суттєві відмінності політики всередині ЄС щодо мігрантів. Цікаву інформацію можна отримати з роботи Ю.Нетесової [38]. Зауважимо в контексті даного дослідження, що особливе місце у формуванні проблеми мігрантів

займає демократія в приймаючих країнах, з огляду на яку неможливо обмежувати в загальних правах жодного члена суспільства. Тим самим мігрантам надається право на консервацію власної ідентичності, всупереч необхідності їх асиміляції. Ми ж зупинимось на загальній характеристиці цього питання.

Залежно від правового статусу іммігрантів можна розділити на чотири групи. Перша з них - іммігранти і їх нащадки, що стали громадянами приймаючої країни. Формально вони мають ті ж права і обов'язки, що і корінні жителі, проте на практиці нерідко стикаються з дискримінацією, в першу чергу на ринку праці. Друга група - іноземні жителі, що мають постійне посвідчення на проживання. Вони наділені більшістю цивільних прав і мають доступ до системи державних соціальних послуг, але частково або повністю позбавлені політичних прав. Третю групу складають тимчасові іммігранти, що мають, візу і дозвіл на роботу на певний термін. Вони мають доступ лише до обмеженої кількості форм соціального захисту. Нарешті, четверта категорія - нелегальні мігранти; вони не мають ніяких прав і можуть бути депортовані з країни у будь-який момент.

У 2003 р. була прийнята директива Ради Європи, згідно якої іноземці, що легально проживають на території ЄС не менше 5 років і що мають посвідчення на тривале проживання (*long-term residents*), отримують рівні права з громадянами ЄС у ряді областей (доступ до робочих місць на єдиному ринку, умови праці і її оплати, освіта і професійна підготовка, включаючи надання грантів і визнання дипломів; соціальне страхування; надання податкових пільг, свобода пересування). Ці правила включаються в національне законодавство країн-членів.

Важливим аспектом поліпшення правового положення мігрантів стало проведення так званих амністій. Вони націлені на легалізацію статусу іноземців, що незаконно знаходяться в розвинених державах, частково інтегрувалися в нове суспільство (що тривало проживають в країні прибуття і здатних

забезпечити себе матеріально). У цілому в розвинених країнах за час вказаних кампаній 6729,9 тис. іноземців отримали посвідчення на проживання і дозвіл на роботу.

У 2008 р. 64% мешканців ЄС вважали, що дискримінація за етнічною ознакою широко поширена в їх країнах, причому, на думку 49%, за останніх 5 років її масштаби збільшилися. Відносно дискримінації на релігійному ґрунті аналогічним чином висловилися відповідно 44% і 42, а 58% опитаних визнали, що навіть при рівному рівні кваліфікації у представників етнічних меншин менше шансів отримати роботу. Зрозуміло тому, яку важливу роль в забезпеченні нормальних, міжетнічних відносин покликаний зіграти антидискримінаційне законодавство. У 2000 р. Радою Європи в цій області були прийняті дві важливі директиви. З 2001 р. в ЄС втілюють в життя Програма дій для боротьби з дискримінацією і кампанія *EQUAL*. З 2005 р. запроваджується рамкова стратегія "Недискримінація і рівні можливості для всіх"; 2007-й рік оголошений в Євросоюзі роком рівних можливостей.

В цілому в останнє десятиліття розвиненими суспільствами зроблені певні кроки в поліпшенні політико-правового статусу іноземців. Проте, в порівнянні з 70-80-ми роками минулого століття, коли зусилля в цьому напрямі були дуже активними, прогрес в даній області сьогодні - вельми сповільнений.

Що ж стосується заходів соціально-економічного характеру, які направлені, в першу чергу, на поліпшення положення іммігрантів на ринку праці, у системі освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, а також поліпшення житлових умов, то у даній області ЄС зроблені такі масштабні ініціативи як Європейська стратегія зайнятості (1997 р.), Лісабонська стратегія економічного і соціального оновлення (2000 р.), програма *EQUAL* (2001 р.), а також проводяться кампанії по боротьбі з бідністю і соціальним виключенням, в яких особлива увага приділяється національним меншинам і іммігрантам.

З формуванням на території приймаючих держав неєвропейських національних меншин і перетворенням цих держав в поліетнічні, полікультурні

і поліконфесійні, одним з основних заходів інтеграційної політики стає налагодження взаємодії корінних мешканців і іммігрантів в соціокультурній сфері. Важливим аспектом управління культурним плюралізмом суспільства є забезпечення новому населенню права на культурну автономію. Найбільші зусилля, націлені на задоволення потреб мігрантів у вивченні рідної мови і збереженні своєї культури, були зроблені у сфері освіти. У деяких країнах діти іммігрантів мають можливість вивчити мову батьків завдяки організації спеціальних шкіл і курсів в рамках міжурядових угод між країнами прийому іммігрантів.

Прагненню західноєвропейських країн змінити учбовий процес з урахуванням етнічної, культурної і релігійної різноманітності заважають відсутність необхідних підручників і викладачів, суперечність мультикультурного підходу до завдань виховання юних громадян у дусі відданості нації і її цінностям. У ЄС практикується так звана міжкультурна освіта (обмін студентами і викладачами між країнами-членами угруповання). Але вона направлена на розуміння і ухвалення національних і культурних відмінностей держав Союзу, а не етнічних меншин, що проживають на їх території.

Питання співіснування різних релігій вирішуються в розвинених суспільствах на основі формального відділення церкви від держави (як, наприклад, у Франції) або ж шляхом офіційного визнання декількох релігій (у Німеччині і Великобританії). Особлива увага приділяється налагодженню взаємодії з представниками ісламу. Ця релігія - друга в Європі після християнства по числу віруючих: їх зараз налічується, по різних оцінках, 12-18 млн. Ряд постулатів ісламу вважається несумісним з цінностями ліберальної демократії і стандартами прав людини в розвинених країнах. Західні уряди часто підтримують ісламські общини, виділяючи фінансові кошти на їх культурні організації, приватні мусульманські школи і тому подібне. Проте подібні ініціативи, підтримуючи культурну самотність, часом приводять до

посилення фрагментації соціуму на різні етнокультурні і релігійні спільності. До того ж мультикультурні практики знаходять все меншу підтримку серед місцевого населення [12].

Наприкінці даного аналізу наведемо наступну інформацію [43]: турки - найбільша іммігрантська община в Німеччині. Її чисельність складає 4% населення цієї країни. Тільки 21% з них почувають себе в Німеччині як вдома і цілком щасливі. А 62% з них говорять, що в Німеччині відчувають себе турками, а в Туреччині - німцями. При цьому 45% вважають, що в Німеччині ним не ради. Виходить роздвоєність: немає відчуття будинку ні на історичній батьківщині, ні в еміграції.

Коментуючи результати дослідження, газета «Вельт» помітила, що молоде покоління турок виявилось консервативнішим за старше покоління. Можливо, це є реакцією на те, що молодим туркам, бажаючи інтегруватися в німецьке суспільство, потрібно докладати великих зусиль і долати його опір. Вона цитує турецьких авторів дослідження : «Молоді думають, що, раз мене в Німеччині не хочуть, тоді я краще буду справжнім турком».

Проблема залишається.

1.5. Аналіз проблеми можливого розпаду Євросоюзу

Перспективи розвитку економіки ЄС є досить невизначеними, що призвело до початку дискусій всередині союзу про можливість його розпаду. Причиною цьому є наявність так званих країн-банкротів серед членів Євросоюзу, до них належать: Португалія, Іспанія, Ірландія, Греція (відомі на полі економічному сленгу інвестбанків як PIGS – від англ. Pigs – «свині»).

Згідно з оцінками S&P доля зовнішнього боргу Греції до ВВП зараз складає 120%, а до 2012 року планується її зростання до 138% (безпечним вважається рівень близько 60%). При цьому Греція навіть не здатна обслуговувати суверенний борг. Актуальним стає питання про можливе «виключення» країни зі складу ЄС. Тут також згадується груднева суперечка,

пов'язана з системою статистичної звітності в Греції – спеціалісти Eurostat і ЄЦБ у черговий раз запідозрили національне статистичне відомство держави і її владу в навмисному викривленні макроекономічних показників чи некоректному зборі інформації про динаміку ВВП і промислового виробництва [23].

Найбільший дефіцит бюджету за останніми підсумками Євростату зафіксовано у Ірландії, він складає 14,4% ВВП. Ця країна також включена у список аутсайдерів ЄС. Важливо зазначити, що влада Ірландії відмовляється від допомоги з екстреного фонду Євросоюзу. Пояснюється це тим, що, по-перше, нездатність Ірландії самостійно вирішувати свої бюджетні та боргові проблеми, а саме так буде пояснене звертання за коштами валютного фонду, не сподобається інвесторам. При цьому варто враховувати, що на іноземні інвестиції приходиться близько 66% ірландського ВВП в порівнянні з 20% в середньому по ЄС. По-друге, не варто забувати про політичні недоліки такого роду дій: допомога ЄС і МВФ, яка обумовлена втручанням в процес прийняття рішень в сфері фінансової, кредитно-грошової та соціальної політики завадить теперішній коаліційній владі утриматися біля керма [19]. Крім того, трохи пізніше у ЗМІ згадується про угоду між Прем'єр-міністром Ірландії Б.Коуеном та Євросоюзом про кредит в розмірі 85 млрд. євро. Але у відповідь на це рішення населення країни протестує. Питання це залишається до кінця не вирішеним й навколо нього тривають дискусії [16].

Міністр іноземних справ Португалії Луїш Амаду також згадує у своїх інтерв'ю про перспективи виходу Португалії з Єврозони у випадку подальшого погіршення боргових і бюджетних проблем країни [19]. Згідно з офіційними прогнозами, темпи росту ВВП Португалії сповільнюються до 0,2% в 2011 році з 1,3% в 2010 році. При цьому успіхи країни в скороченні бюджетного дефіциту та держборгу є незначними: в січні-вересні 2010р. дефіцит держбюджету піднявся на 2,3% в порівнянні з аналогічним періодом 2009 р. До речі, Іспанія в цей час скоротила бюджетний дефіцит на 40%, Греція – на 30% [28].

Отже, із цих даних яскраво видно держави, які добровільно чи примусово претендують на вихід зі складу ЄС, але, виявляється, легальних механізмів їх «виключення» просто не існує. – не дивлячись на задеклароване в Лісабонському договорі право на «сецесію», технічно це потребує переговорів зі всіма державами ЄС [23].

Джим Роджерс, впливовий інвестгуру, вважає, що треба дозволити аутсайдерам збанкрутувати. «Чому поляки чи німці мають плати за помилки, які допустили Ірландські політики та ірландські банки?» - говорить Дж.Роджерс. доцільною є реструктуризація держав [26].

Економісти вважають, що можливість взагалі відміни єдиної європейської валюти чи виходу зі складу ЄС держав є досить реальною. Головною причиною для від'єднання будь-якої країни може бути бажання повернути валютну незалежність, яка була жертвою при входженні в ЄС. Таким мотивом може керуватися як держава з сильною економікою, так і «периферійні» економіки Євросони. Наприклад, німці можуть хотіти повернути Бундесбанк. Із врахуванням небажання багатьох платників податків ФРН допомагати сусідам відмова від євро виглядає для багатьох німців чудовою. До Німеччини могли приєднатися Австрія та Нідерланди. Європейські держави зі слабкими економіками також можуть прагнути до монетарної політики, яка віддзеркалює їх власні потреби. Італія, Іспанія та інші могли б провести девальвацію і привести зарплати відповідність продуктивності праці [27].

2. Співпраця України та Європейського союзу

2.2 . Особливості розвитку взаємовідносин

Польські науковці поділяють стосунки ЄС та України на два періоди: до Помаранчевої революції та після неї. Такий поділ, у першу чергу, стосується кількості підписаних угод та документів, наближення українського права до європейських норм та стандартів, виконання взаємних зобов'язань тощо. Аліція Стенпень-Кучинська запропонувала поділ на три періоди: перший –

«рівнодушність» (1991-1994 рр.), другий та третій: «партнерства» та «розчарування» (відповідно 1995-1999 рр. та 1999-2004 рр., якраз період президентства Л. Кучми). Можна додати четвертий етап – період після помаранчевої революції – спочатку «захоплення», потім «розчарування та втоми». Після виборів нового Президента настав новий етап, що, можливо, принесе зміни в напрямку партнерства та поглиблення співпраці [3].

Найважливіші моменти розвитку взаємовідносин України та ЄС до 2010 року подано у додатку А.

Варто зазначити, що на сьогодні технічна і фінансова підтримка ЄС для України є істотною. Фінансова допомога надходить як від ЄС, так і від країн-членів ЄС окремо. Україна стала першою з пострадянських республік, у якій були запровадженні проекти програми Twinning. У вересні 2009 року програма нараховувала 37 проектів. Торговий оборот між Україною та ЄС постійно зростає протягом останніх років. У 2009 році він досяг 35,9 млн євро. Частка ЄС-27 у загальному експорті України становить 27,1 %, в імпорті – 33,7 % (у 2009 р). Чільні місця в рейтингу найбільших торгових партнерів України серед країн ЄС-27 у 2009 р. Зайняли Німеччина (відповідно 2,7 % – в експорті та 8,4 % – в імпорті), Польща (відповідно 3,5 % – в експорті та 5 % – в імпорті), Італія (4,3 % експорту і 2,8 % імпорту) [3].

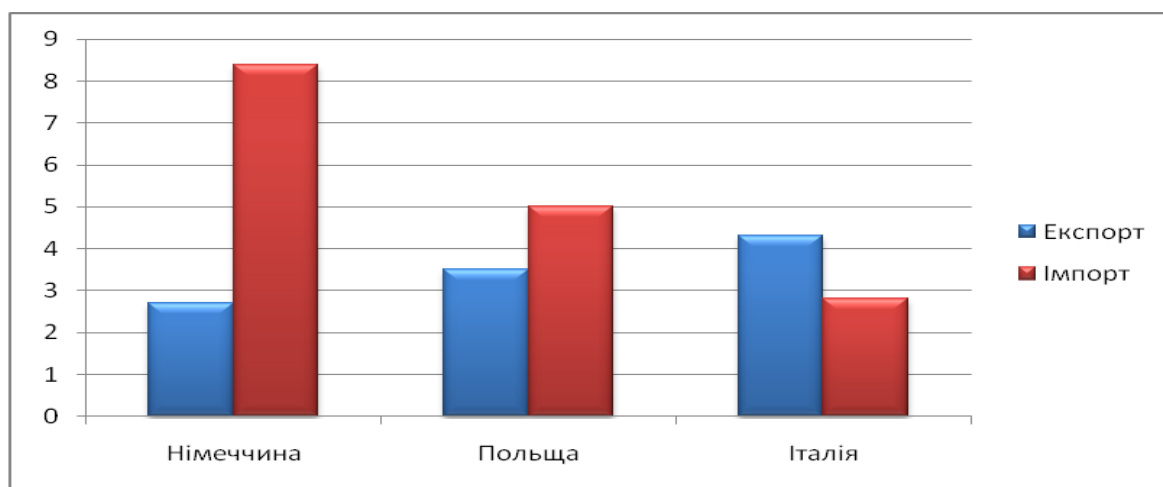

Рисунок 1 – Частка країн-членів ЄС в експорті і імпорті України, %

Кількісною характеристикою торгових взаємовідносин, що відображає значну частку ЄС в зовнішніх стосунках, є динаміка зовнішньої торгівлі України з Європейським Союзом (рис. 2,3)

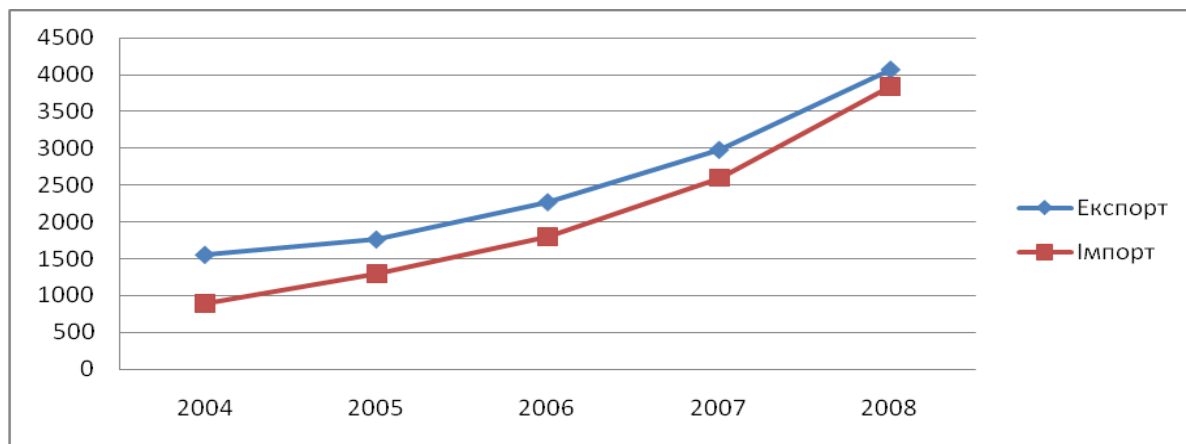

Рисунок 2 – Динаміка експорту та імпорту послугами з країнами ЄС, млн. дол. США

Із наведеного графіка очевидно, що обмін послугами між Україною та країнами-членами ЄС постійно заростав. Експорт послуг постійно перевищував імпорт, про що свідчить додатне сальдо. Найтісніші зв'язки Україна має з Угорщиною та Кіпром.

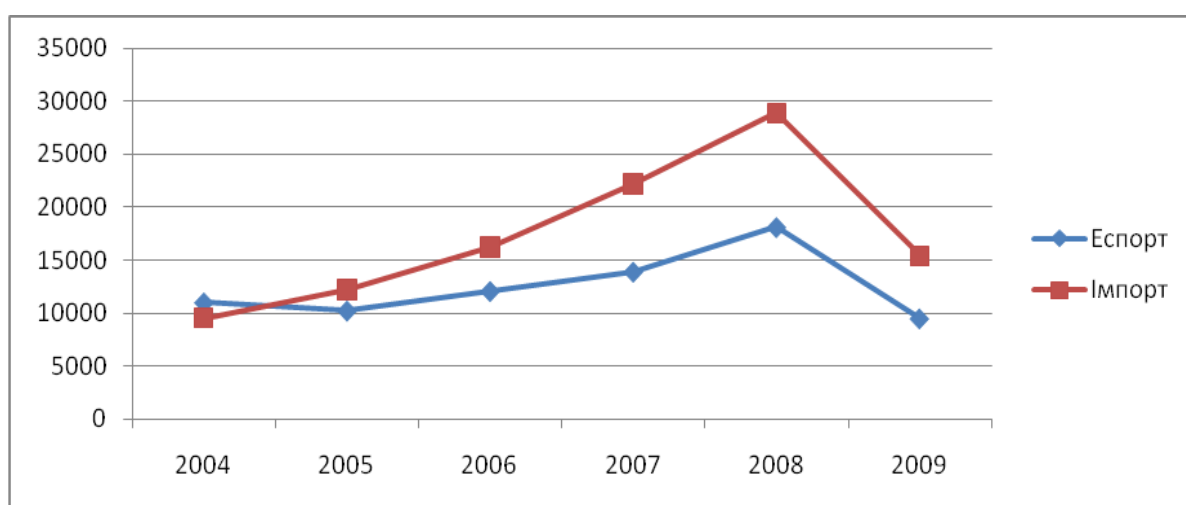

Рисунок 3 – Динаміка експорту та імпорту товарами з країнами ЄС, млн. дол. США

Графік демонструє постійне зростання обміну товарами з країнами Євросоюзу до 2009 року, коли темп приросту експорту і імпорту набув від'ємного значення (-47,6% - експорту, -46,6% - імпорту).

Аналіз товарної структури експортно-імпортних зв'язків відображає наступне. Щодо товарної структури українського експорту в регіон ЄС (рис. 4,5), то більшу частку тут складають мінеральні продукти, недорогоцінні метали та вироби з них, продукція агропромислового комплексу, текстиль та текстильні вироби. Порівняння товарної структури зовнішньої торгівлі України і країн ЄС вказує на вузькість асортименту, який відображає структуру обміну ЄС з країнами, що розвиваються.

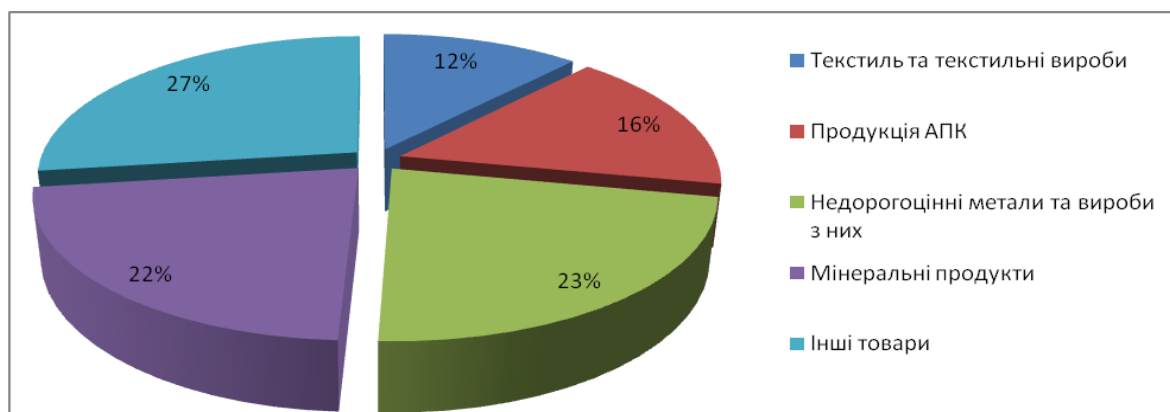

Рисунок 4 – Товарна структура експорту України з Євросоюзом

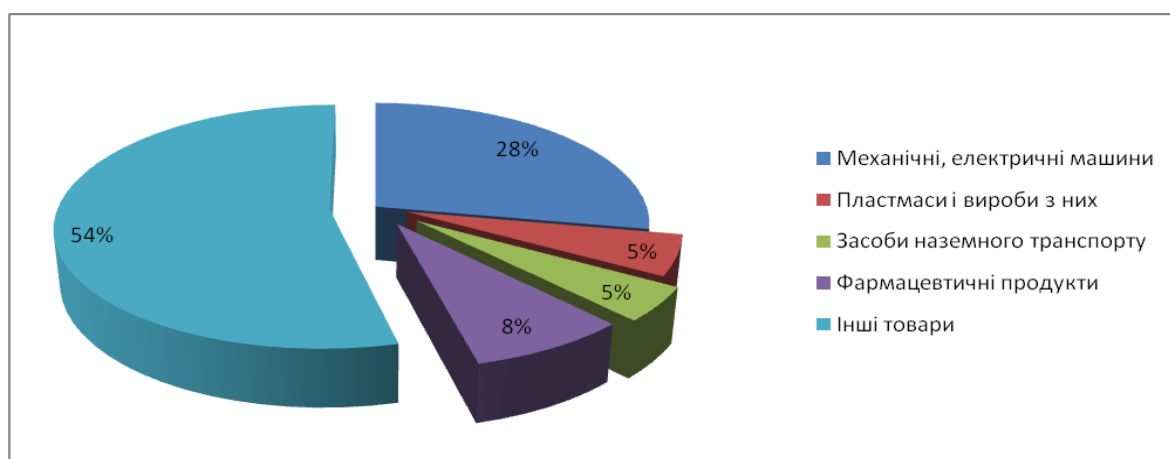

Рисунок 5 – Товарна структура імпорту України з Євросоюзом

Україна має поступово узгодити стандарти з загальноєвропейськими, спростити митні процедури. Ці дії сприятимуть не тільки лібералізації торгівлі між Україною та ЄС, а й допоможуть поліпшити ділове середовище, збільшити обсяги іноземних інвестицій. Це створить значні проблеми для держави внаслідок можливого зменшення надходжень до державного бюджету від експортного і імпортного мита, збільшення витрат на реформу системи стандартизації, необхідності реформи митної системи, а також для українських виробників, які будуть змушені приймати нові стандарти. Зацікавлені у подоланні тарифних і нетарифних бар'єрів українські експортери та імпортери, для яких можливі економічні втрати від зміни стандартів буде компенсовано зростанням прибутків через збільшення обсягів торгівлі внаслідок зниження бар'єрів та підвищення ефективності роботи української митниці.

На даному етапі більшість галузей української промисловості має позитивну динаміку розвитку, що переважно визначається сприятливою кон'юктурою на зовнішніх ринках. Однак висока залежність від зовнішнього попиту на сировинну продукцію є занадто ризикованою та неефективною. Що ж стосується розвитку торгівлі продукції галузей обробної промисловості, то вона ускладнюється через проблеми невідповідності української продукції технічним та іншим стандартам, несприятливого інвестиційного клімату, неефективної системи перетину кордону та низького іміджу України на світовому ринку. Процес реструктуризації промисловості можна зробити менш болючим для економіки через залучення іноземних інвестицій до модернізації та створення нових підприємств.

Металопродукція, як свідчить рис. 4, є однією з найважливіших груп товарів, що експортує Україна, зокрема до ЄС. Найбільші проблеми галузі – це застарілі основні фонди, висока енерговитратність виробництва, низька якість і валова додана вартість кінцевої продукції.

Стримуючим фактором в розвитку українського експорту електроенергії до ЄС може стати нерозвинена інфраструктура для торгівлі енергоносіями та відмінність технічних стандартів і правил енергетичних ринків ЄС та України.

Вільному і ефективному руху товарів перешкоджають, також, низька ефективність інфраструктури України через зношеність фондів і монополізація деяких сегментів ринку. Пристосування до нових стандартів і правил торгівлі, що неодмінно пов'язано з поглибленням відносин з ЄС в рамках зони вільної торгівлі, потребуватиме від українських виробників збільшення витрат у короткостроковій перспективі. Однак у довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної продукції і, як наслідок, закріпленню своїх позицій на внутрішньому ринку та збільшенню експорту на світові ринки. Крім того, українські споживачі будуть мати доступ до більш якісних і дешевих товарів і послуг. [13].

У 2009 році закордонні інвестори розмістили на Україні 10911,1 млн. дол., у тому числі з країн ЄС надійшло 8.766,4 млн. дол. (80,3 %), а з країн СНД – 932,9 млн. дол. (8, 6 %). Найвищі позиції в рейтингу серед країн ЄС-27 займають інвестори з Італії – 763,9 млн. дол., Нідерландів – 672 млн. дол., Німеччини – 475,5 млн. дол., Австрії – 378,2 млн. дол., Великобританії (273,5 млн. дол.). Усього за період незалежності (до 2010 р.) Україна отримала 35,7 млн. дол. прямих іноземних інвестицій (ПІЗ). Найбільшими інвесторами була Німеччина (17,9 % від загальної суми), Нідерланди (8,9 %), Австрія (6,8 %), Великобританія (6,4 %), Швеція (3,5 %), Франція (3,4 %) тощо. Звісно, окреме місце займає тут Кіпр – 21,5 % від загальної суми всіх інвестицій [3].

Європейський Союз, зважаючи на проблеми, що виникли з чисельним розширенням Союзу внаслідок не зовсім готових до цього країн, прискіпливо ставиться до розгляду нових кандидатів. Перед Україною постало дуже нелегке завдання в здійсненні політичних і економічних реформ, щоб стати привабливим претендентом. На сьогодні влада в Україні повністю відсторонена від народу, невідзвітна і неконтрольована. Через політичні інтриги в 2005-2006 рр. не

працював Конституційний Суд. Упродовж місяців тривала криза Вищого Адміністративного Суду України. Відсутність дієздатного Парламенту, керівників провідних міністерств, натомість постійні конфлікти між найвищими посадовими особами та відсутність скоординованих дій у сфері зовнішньої політики віддаляють Україну від Євросоюзу. Загальновизнаною є думка, що українська влада не готова жити та управляти країною за європейськими нормами і стандартами.

Дослідження, які виконав Інститут соціології Національної академії наук України, підтверджують, що інтеграція України в Європу хоч і не має достатньої підтримки серед населення, але має тенденцію до зростання. Якщо у 2006 р. близько 56 % опитаних продемонстрували орієнтацію на той соціокультурний простір, в якому Україна перебувала до здобуття незалежності, то у 2009 р. – уже 42 %. Якщо у 2006 р. переважно позитивно ставились до вступу України в Європейський Союз 44 % опитаних, то у 2009 р. – уже понад 57 %. Про те, що бажання приєднатись до Європейського Союзу не є принциповим переконанням, принциповою позицією, свідчить і те, що серед тих, хто позитивно ставиться до вступу України в Євросоюз, 46,4 % опитаних підтримують і приєднання до Єдиного Економічного Простору (2006 р.їх було 48,5 %).

Далеко не всі проблеми агропромислового комплексу України вирішують належно. Співпраця з ЄС обмежується постачанням обмеженого кола продуктів (олія, мед, фрукти, овочі, зерно). Країною не вжила заходів зі забезпечення експорту м'ясо-молочних продуктів, риби, системи контролю їхньої якості, подібної до тієї, що діє в Євросоюзі. Занепокоєння у країн Європейського Союзу викликає проблема знищення надлишків українського озброєння, незадовільне виконання плану ліквідації запасів минулих десятиліть, несприйняття більшою частиною українців вступу до оборонного союзу НАТО.

У контексті Лісабонської стратегії велику увагу в межах ЄС-25 приділено модернізації програм соціального захисту, зниженню рівня безробіття. Соціальні параметри розвитку України і країн ЄС свідчать про якісну різницю стандартів

життя їхнього населення. Наприклад, близько чверті громадян України перебувають за межею бідності. Водночас соціальне розшарування має разючі масштаби. Зберігається критичне співвідношення доходів найбільш багатих і найбільш бідних громадян – 30:1 (у країнах ЄС ця пропорція становить – 5,7:1,0). За визначенням Євросоюзу, мінімальна заробітна плата повинна містити 2,0-2,5 прожиткових мінімуми і не може бути меншою 900 євро в місяць. У більшості європейських країн вона становить 35-40 % від середньої зарплати.

Не покращується стан справ у сфері боротьби із корупцією, забезпеченні незалежності судової влади. Україна посіла 118 місце в рейтингу корумпованості, опублікованому всесвітньою коаліцією із протидії корупції "Трансперенсі Інтернешнл". У дослідженні наведено рейтинг 180 держав за рівнем неприйняття корупції в державних секторах. Це дослідження охоплює дані за останні два роки.

Для України важливим залишається питання екології. Загрозою безпеці та екологічному добробуту населення нашої країни та сусідніх держав залишається аварійне укриття четвертого блоку Чорнобильської атомної електростанції, склади боєприпасів, отрутохімікатів. Сьогодні ми маємо серйозні екологічні проблеми на заході України з гігантами хімічної промисловості у минулому в містах Калуші, Стебнику, Новому Роздолі, Яворові, що не може не турбувати Європу. На потреби з ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС Україна витратила в 1992-2005 рр. 7,35 млрд дол., а як оцінюють українські фахівці, сумарні економічні збитки для України до 2015 р. становитимуть 179 млрд дол. В Україні 60 % коштів державних цільових екологічних програм використовують неефективно, або розкрадають [2].

2.2. Досвід іноземних країн для інтеграції України в Європейський Союз

Відомо, що Україна є членом Європейської політики сусідства (ЄПС), що є надзвичайно важливим з точки зору європейської інтеграції нашої держави.

Тому досвідом для України можуть бути відносини країн арабського Магрибу з ЄС у рамках ЄПС, яка спрямована на сприяння інтеграції Алжиру, Марокко, Тунісу до Євросоюзу без формального входження в нього. Ця політика передбачає адаптацію з системами європейських країн та пропонує пов'язати їх відносинами за виборчим принципом, згідно з рівнем прогресу кожної країни у запровадження зон вільної торгівлі.

Марокко. Відносини ЄС з Марокко характеризувалися помітним прогресом через посилену увагу останнього до ЄПС. Марокко надавалася фінансова допомога протягом 2007-2010 рр., котра охоплювала 5 сфер соціального розвитку. Підтримувалися програми реформ у галузях освіти та здоров'я, розвиток системи медичного обслуговування, боротьби з безграмотністю. Європейська Комісія ухвалила рішення про надання 654 млн євро протягом реалізації програми.

Європейці підтримують зусилля Марокко щодо модернізації економіки та реформування у рамках інтеграції у світову економіку. Так, ЄС започаткував механізм фінансової допомоги для модернізації ряду державних секторів. Привертає увагу те, що подібна фінансова допомога була апробована та підтвердила свою ефективність у країнах Східної Європи, що нещодавно увійшли до ЄС. Марокко здобуло можливість збільшити обсяг експорту до країн Євросоюзу до 65 млрд. діхрем, що збільшилося на 10%. За той же період Марокко залучило прямих іноземних інвестицій на суму 20 млрд діхрем, із яких 70% надійшло з країн ЄС. Обсяг Мароканського експорту за період 2007-2010 рр. збільшився майже вдвічі.

Туніс. Економічні та соціальні реформи мали значний прогрес у Тунісі, зокрема, у транспортній, енергетичній та науковій сферах. Незначні успіхи були у вирішенні політичних питань через виникнення труднощів скликання підкомісій у програмі дій, зокрема, у сферах забезпечення прав людини та демократії. Також незначний прогрес спостерігався у сферах забезпечення

свободи зібрань та свободи слова, реалізації програми модернізації судової системи.

Ратифікація угоди про партнерство з ЄС позитивно позначилося на економіці Тунісу. Це головним чином з'ясувалося у 2006 році, коли країна отримала відповідну оцінку з боку міжнародних організацій і структур. Тоді МВФ включив Туніс до 20 невеликих країн з прогресивно розвиненою економікою. За цим же критерієм Туніс посідав 30 місце серед 125 країн світу. Доволі успішно розвивається інтеграція Тунісу до ЄС у торгівельній сфері. Так, на цей час 80% експорту і 71% імпорту припадає на країни ЄС.

Лівія. Країна отримала запрошення приєднатися до Євро-Середземноморського партнерства в якості спостерігача у 1999 році. Спочатку лівійське керівництво позитивно відреагувало на це запрошення, але потім поставило певні умови, вважаючи, що Ізраїль та Палестинська національна влада можуть бути членами Євро-Середземноморського партнерства лише після врегулювання палестинсько-ізраїльського конфлікту. Пізніше, на Африканському саміті у Каїрі у квітні 2000 року, лівійський лідер М. Каддафі зазначив, що лівійсько-африканська солідарність має більше значення, ніж будь-яка Середземноморська солідарність.

На цей час очевидно, що лівійське керівництво не налаштоване на залучення до політичного процесу у рамках ЄС через ризик бути обтяженим певними політичними та економічними зобов'язаннями. Крім того, Лівія не має життєвої необхідності в отриманні фінансових дотацій з боку Євросоюзу. Що стосується ЄПС, то країна схильна дистанціюватися від процесу імплементації цієї політики. Водночас, лівійська сторона розвиває дуже плідний діалог з європейською спільнотою з питань боротьби з тероризмом та нелегальною міграцією.

Алжир. Держава досить ефективно використовує дипломатичні важелі з метою активізації відносин з Євросоюзом. Алжирське керівництво піддає критиці політику сусідства, зазначає, що Європа використовує ЄПС для

реалізації своїх власних інтересів за рахунок південних країн. Варто зазначити, що набуття чинності угоди про партнерство між Алжиром та ЄС у вересні 2005р. сприяло певному дисбалансу у торгівельних відносинах обох сторін. Були введені обмеження на експорт окремих видів сільгосппродукції Алжиру (зокрема, алжирського меду). Водночас країни ЄС отримали можливість безмитно експортувати до Алжиру 60 тис. т картоплі. 16 травня 2006 року офіційно надано гаранті європейською підтримки вступу Алжиру до ЄС. Країна на цей час є другим після Росії експортером газу до країн ЄС.

Підсумовуючи сказане вище, можна зробити висновок, що поширення концепції ЄПС на південно-середземноморських країн-сусідів ЄС може виявитися врешті-решт сприятливим для України, оскільки відкриває перед урядом більшу можливість бути відзначеним Союзом за докладені зусилля з політичного та економічного реформування на тлі наявних проблем розвитку країн Магрибу та Близького Сходу. Нашій країні слід враховувати досвід співробітництва арабських країн з ЄС в інвестиційній сфері. Доцільно було також укласти двосторонню угоду щодо взаємного захисту інвестицій України з Алжиром. У найближчий період нашій державі слід докладати зусилля, щоб подальші відносини з ЄС розбудовувалися на засадах угоди про асоційоване партнерство. Розвиваючи енергетичний напрям співробітництва з ЄС, Україна може співпрацювати з країнами арабського Магрибу у цій сфері [11].

Щоб процес інтеграції відбувся ефективно, варто подивитися, як наші сусіди здійснили це. І в цьому аспекті найбільш прийнятним для України, безсумнівно, є досвід Польщі. Адже за всіма параметрами Польща найбільш схожа на Україну з усіх держав Центрально-Східної Європи, які не так давно стали членами Союзу. Відомо, що пристосування Польщі до Європейських стандартів почалося з січня 1993 р. – дати прийняття "Плану дій" і тривало до травня 2004 р. – дати фактичного набуття нею повноправного члена ЄС.

Перші неформальні контакти між Європейським Союзом і Польщею розпочалися 25 липня 1989 р., коли до Варшави прибула делегація Європейської

комісії, рішенням якої було продовжити співпрацю лише зі запровадження зони вільної торгівлі. Переслідуючи завдання якнайшвидше стати членом Європейського Союзу, Польща визначила основні пріоритети і наполягала на їх розгляді ЄС. Це насамперед:

- укласти митний союз, який передбачав би відміну мит та імпорتنих квот на всі товари країн-учасниць;
- створити ефективну ринкову економіку на аспектах, які передбачають взаємний інтерес в конкретних галузях;
- досягти вільного руху капіталу та робочої сили в межах ЄС;
- добитись створення єдиного валютного союзу;
- увійти в єдину оборонно-безпекову систему.

Угоду про асоційоване членство між Польщею і ЄС було підписано сторонами 16 грудня 1991 р., яка свідчила про співпрацю упродовж наступних десяти років, і набирала чинності лише з 1 лютого 1994 р. За цей час Польща зобов'язувалась розробити "Програму дій", яка й започаткувала напружену роботу державних та урядових структур, суспільства, церкви, інших недержавних, громадських організацій, профспілок. Уряд виділив для цієї роботи значні кошти. Сподівання, які Польща пов'язувала з Угодою в галузі економіки повністю справдилися: торгівля переорієнтувалася на ринки ЄС, у Польщу надійшов закордонний капітал, а разом з ним і сучасні технології. Проявилися і негативні тенденції: зросло безробіття, імпорту переважав над експортом, зупинилось багато виробництв. План "шокової терапії" передбачав застосування непопулярних дій та тимчасовий спад виробництва і зниження рівня життя людей, але це не лякало польське суспільство, як і партнерів із Євросоюзу. Виважена і стабільна зовнішня і внутрішня політика Польщі в цей час не викликала сумнівів і недовіри розвинених європейських держав.

Щоб побачити загально вагомість фінансової допомоги на підтримку національної стратегії підготовки до членства, свідчать такі дані.

У 1990-1994 рр. увесь бюджет програми PHARE становив 4,2 млрд екю, з яких 1011 млн отримала Польща. Якщо проаналізувати це за роками, то в 1990 р. Польща отримала 180,8 млн екю, в 1991 р. – 197 млн, у 1992 р. – 200 млн, у 1993 р. – 224 млн, у 1994 р. – 208,8 млн.

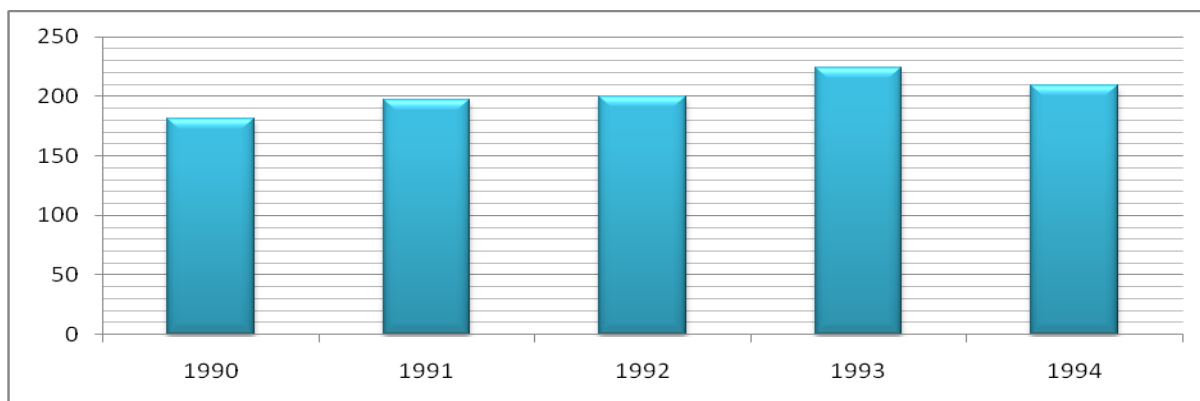

Рисунок 2 - Фінансова допомога у рамках програми PHARE за період 1990-1994 рр. (млн. екю)

До кінця 1999 р. Польща отримала від PHARE 2 млрд євро, в 2000-2001 р. ще 1 млрд євро. Загалом, західна допомога для Польщі в 90-х роках становила 4,9 млрд євро. У 1994-96 рр., відповідно до «Плану дій», більшість внесків ЄС польським урядом вкладались у великі інфраструктурні проекти: розвиток мережі телекомунікацій, розширення сектору енергетики, розвиток сільського господарства, органів управління й судової системи держави. У травні 1995 р. Європейським Союз була прийняв *"Білу Книгу. Приготування асоційованих членів Центральної й Східної Європи до інтеграції з Внутрішнім Ринком Європейського Союзу"*. Керівництво Польщі піддало різкій критиці документ за надмірні вимоги до країн-кандидатів, відсутність чітких орієнтирів вступу в ЄС, доступу до ринків праці та сільського господарства.

У 1996 р. Варшаву відвідали канцлер Німеччини Г. Коль, а згодом і Президент Франції Ж. Ширак. Акцентуючи увагу на вступі Польщі у НАТО впливові політики однозначно висловились і за приєднання польської держави

до ЄС не пізніше 2000 р. У квітні 1996 р. Єврокомісія спрямувала у Варшаву 160-сторінкову анкету, де було кількасот питань, що стосувалися 23 галузей.

У 1997-2000 рр. у структурах ЄС було розглянуто такі важливі для Польщі документи, як "Партнерство заради членства", "Національна Програма Підготовки до Членства". Від квітня 1998 р. до листопада 1999 р. розглядався так званий скринінг – процес чергового перегляду відповідності законодавства Польщі європейському, що обіймав 31 сферу. Загалом переговори тривали до червня 2000 р. і залишили частково не вирішеними проблеми в сільському господарстві, вугільній промисловості, фармацевтичній галузі, охорони довкілля. У березні 1999 р. Польща стала членом НАТО, що гарантувало безпеку інвестицій в її економіку і підвищило рівень довіри до Польщі інших країн.

За роки, що ми розглядаємо відбулося десятки самітів, засідань Єврокомісій, на яких обговорювали питання інтеграції Польщі в ЄС, були помилки, вносились корективи у двосторонні відносини, однак це не стало на заваді її вступу до співтовариства в травні 2004 р [2].

Наступним прикладом є досвід Чехії. Після вступу Чеської Республіки до Європейського Союзу (1 травня 2004р.) були підведені деякі підсумки: період із середини 2004 до середини 2005 року світові експерти оцінюють в цілому позитивно, із характерними тенденціями економічного росту, утримання інфляції під контролем і поступовим зниженням безробіття, у цей період не було різкого стрибка цін.

Чеська Республіка сьогодні - це розвинена держава, член Європейського Союзу, НАТО і Організації економічного співробітництва і розвитку. Згідно з оцінкою Програми Розвитку ООН, в 2004 році Чеська Республіка займала за показниками життєвого рівня 32-ге місце з 177 міст світу. Сьогодні економіка Чехії побудована на принципах відкритого вільного ринку, для бізнесменів створені умови, які максимально відповідають західноєвропейським. Темп приросту валового національного продукту в 2001 році склав 2,6%, в 2002 році –

1,5 %, в 2003 – 3,2%. У зв'язку зі вступом Чехії в ЄС, з травня 2004 року спостерігається прискорення росту ВВП. Згідно даних статистичного бюро ЄС, у 2004 року ріст склав – 4,4%, 2005 – 6,1%, 2006 – 5,9%, 2007 – 5,7%, 2008 – 5,3%.

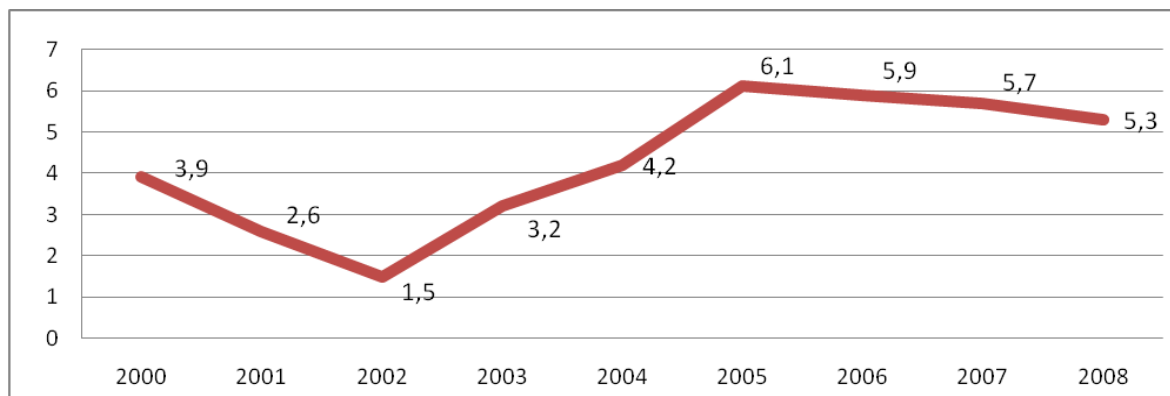

Рисунок 3 – Ріст ВВП Чеської республіки, %

Зовнішня торгівля Чехії націлена на європейський ринок. Після вступу в Євросоюз тут ліквідовано мито на ввіз товарів. Проведення фірмами експертними та імпортерами операціям не потребує спеціальних дозволів (крім таких операцій, як продаж зброї, золото і т.д.).

Через відкритість ринку і завдяки ввозу обладнання в рамках модернізації промисловості Чехія має дефіцит торговельного балансу. Від'ємне сальдо торговельного балансу компенсується доходами від іноземних туристів, які відвідують країну. В 2008 році є кількість перевищила 6,4млн. осіб.

Починаючи з 2000 року Чехія являється фаворитом серед країн Центральної і Східної Європи по об'єму іноземних інвестицій на одиницю населення. Прилив іноземного капіталу в державу обумовлюється тим, що окупність інвестицій в Чехії в 1,2-1,4 рази вище, ніж розвинених державах, а рівні економічного і політичного ризиків на багато нижче ніж в країнах СНД.

Галузева структура іноземних інвестицій: торгівля і ремонт (15,8), фінансові послуги та страхування (15,1%), транспорт і телекомунікації (12,2%), виробництво неметалевих мінеральних товарів (8,3%), електрика, вода і газ

(7,7%), нерухомість і послуги для підприємств (7,4%), виробництво харчових продуктів, напоїв і переробка тютюну (6,4%). У банківській сфері Чехії існує 37-м банків. Усі вони мають іноземних власників[8].

ВИСНОВКИ

Отже, Європейський Союз належить до мультикультурної моделі інтеграції. До передумов виникнення ЄС належать: близькість країн; обмеженість ресурсів; розвиток транспортних можливостей; тяжіння до розширення ринку з боку національних підприємств; взаємопроникнення капіталу; конкурентний вплив з боку економіки США, а пізніше й азійсько-тихоокеанського регіону, політичне протистояння, розпад колоніальної системи. Основною задачею утворення визначається стабільний і збалансований розвиток.

Розглядаючи поняття Євросоюзу, можна виділити ряд проблем. По-перше, це – складність визначення сутності ЄС, адже нормативні акти не дають чіткого визначення. Проаналізувавши думки науковців, робимо висновок, що це - сучасна конфедерація держав або «легка» держава, члени якої залишаються незалежними, але вони об'єднали свою суверенність заради того, щоб набути такої сили й ваги у світі, якої б вони ніколи не мали поодиноці.

Наступною проблемою є трактування Євросоюзу як імперії нового типу, але, виходячи з ознак класичної імперії (військова експансія, ірраціональний потяг до абсолютної безпеки, прагнення до домінування, наявність спільної імперської ідеології та національної ідентичності), дана думка відкидається. В умовах замкненої міжнародної системи будь-які імперські стратегії ведуть до дестабілізації. Держави Європи зближують свої політичні та економічні системи на засадах рівності, взаємоповаги, демократії, толерантності.

Для приймаючих країн актуальним є питання іммігрантів, які, звичайно, вносять значний внесок до розвитку приймаючої країни. Але зростання імміграції супроводжується і формування крупних іноетнічних груп, часто відособлених общин. Цей процес супроводжується кристалізацією комплексу

соціально-політичних і етнокультурних проблем, зокрема соціального відчуження обширних шарів мігрантів, етнорелігійної фрагментації приймаючих соціумів, проявів ксенофобії, расизму, міжетнічної і міжконфесійної конфліктності. Правлячі кола країн-членів ЄС ведуть активну політику, щоб подолати ці наслідки: забезпечення доступу до робочих місць на єдиному ринку, умови праці і її оплати, освіта і професійна підготовка, соціальне страхування, надання податкових пільг, свобода пересування.

На сьогодні Європейський Союз переживає період перевірки на міцність моделі, яка була створена як і унікальне формування. Виникають думки про розпад ЄС. Причиною цьому є наявність країн-банкротів, які не відповідають вимогам Лісабонського договору й тягнуть усіх учасників об'єднання вниз. До них належать: Португалія, Іспанія, Ірландія, Греція. Але держави, які добровільно чи примусово претендують на вихід зі складу ЄС, не можуть цього зробити через відсутність легальних механізмів їх «виключення».

Наступним важливим питанням є процес інтеграції України до ЄС, який розпочався зі здобуттям нашою державою незалежності. Протягом 19 років було видано велику кількість нормативних актів, які підтверджували тісний взаємозв'язок між Україною та Євросоюзом. Динаміка зовнішньої торгівлі України з Європейським Союзом відображає значну частку ЄС в зовнішніх стосунках. Аналіз товарної структури експортно-імпортних зв'язків відображає наступне. Щодо товарної структури українського експорту в регіон ЄС, то більшу частку тут складають мінеральні продукти, недорогоцінні метали та вироби з них, продукція агропромислового комплексу, текстиль та текстильні вироби.

Важливо зазначити, що Європейський Союз, зважаючи на проблеми, що виникли з чисельним розширенням Союзу внаслідок не зовсім готових до цього країн, прискіпливо ставиться до розгляду нових кандидатів. Перед Україною постало дуже нелегке завдання в здійсненні політичних і економічних реформ, щоб стати привабливим претендентом. Євросоюз з кожним роком усе ближче і

ближче наближається до українських кордонів, що об'єктивно збільшує вплив Європейської спільноти на Україну. Щоб досягти оптимізації відносин із Європейським Союзом, Україна повинна, по-перше: добре засвоїти досвід країн Центральної Європи і Балтії, особливо Польщі, яка впевнено проводила переговорні процеси про вступ до ЄС, оперативно вирішувала внутрішні соціально-економічні проблеми; по-друге: нове українське державне керівництво має чітко задекларувати незмінність зовнішньо-політичного курсу на євроінтеграцію, проводити відкриту, прозору і зрозумілу для своїх громадян і світу інтеграційну політику, сповідувати європейські норми і стандарти життя; по-третє: розробити чітку програму дій уряду з виконання угоди про асоціацію Україна – ЄС і механізми її реалізації. Варто пам'ятати, що ефективність виконання взятих на себе зобов'язань є своєрідним індикатором для Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ветринський, І. М. Європейський Союз: феномен інтеграції чи імперія нового типу? [Електронний ресурс] / І. М. Ветринський // Гілея: науковий вісник. - 2010. - № 39. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_39/Gileya39/P13_doc.pdf. - 03.01.2011. – назва з екрану.
2. Бородій, О.В. Досвід Польщі для інтеграції України в Європейський Союз. [Електронний ресурс] / О.В. Бородій // Найковий вісник НЛТУ України. - 2010. – № 20. – С. 311-318. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/20_4/311_Borodij_20_4.pdf. - 02.01.2011. – назва з екрану.
3. Сидун, С. Україна та Європейський Союз: особливості розвитку взаємовідносин. [Електронний ресурс] / С. Сидун // Наукові праці. – 2010. - №117. – С. 142-148. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/State_management/2010_117/117-26.pdf. - 29.12.2010. – назва з екрану.
4. Балабанов, К. В. Розвиток Європейського Союзу в сучасній системі світового господарства. [Електронний ресурс] / К.В. Балабанов // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества в ГУАМ. Сборник научных трудов. - 2008. – С. 16-19. Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/pips/2008/BSEC_2008/Pages%20from%20tom1/0016.pdf. - 29.12.2010. – назва з екрану.

5. Бредіхін, А. В. Україна та Європейський Союз : ретроспектива розвитку відноси. [Електронний ресурс] / А. В. Бредіхін // Наука. Релігія. Суспільство. – 2009. - № 2. – С. 7-12. Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nrs/2009_2/NRO_2009_2%5C01%5C00_Bredikhin.pdf. – 29.12.2010. – назва з екрану.

6. Майданик, О.О. Співпраця України та ЄС: сучасний стан і перспективи. [Електронний ресурс] / О.О. Майданик // Наукові записки. - Т 19. - С . 266-269. Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Spec/2001_19-1/63_maydanyk_o.pdf. - 29.12.2010. – назва з екрану.

7. Пиц, М.І. Використання європейського досвіду транскордонного співробітництва в зовнішній політиці України. [Електронний ресурс] / М.І. Пиц // Галицький економічний вісник. – 2009. - № 2. – С. 3-7. Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gev/2009_2/WORLD/GEB_2009_No2-M_Pyts-Using_the_experience_of_European_cross_border_cooperation_3.pdf. - 02.01.2011. – назва з екрану.

8. Почтовюк, А. Б. Членство в Європейському Союзі: досвід Чехії і його значення для України. [Електронний ресурс] / А. Б. Почтовюк, Л. Пана // Збірник наукових праць Черкаського державного технічного університету. – 2010. – С. 26-29. Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Znpchdtu/2009_24/articles/5_pochtovyuk_rana.pdf. - 02.01.2011. – назва з екрану.

9. Коваль, Г. І. Валютно-фінансова інтеграція в ЄС та СНД: порівняльний аналіз. [Електронний ресурс] / Г. І. Коваль, Ю. О. Долиняк // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2008. - № 6 – С. 190 - 196. Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvnu/misnarod_vidnos/2008_6/R4/7.pdf. - 02.01.2011. – назва з екрану.

10. Пономаренко, Є. В. До проблем визначення сутності Європейського Союзу. [Електронний ресурс] / Є. В. Пономаренко. – 2009. Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKhnuvs/2009_45/VV-45/VV-45_3.pdf. - 26.12.2010. – назва з екрану.

11. Макух, В. В. Політика добросусідства ЄС щодо Арабського Магрибу : досвід для України. [Електронний ресурс] / В. В. Макух // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 2 (3). - С. 68-74. Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sp/2007_2/08.pdf. - 24.12.2010. – назва з екрану.

12. Орловська, Ю. В. Особливості інтеграційної політики щодо іммігрантів в країнах Західної Європи. [Електронний ресурс] / Ю. В. Орловська, І. Є. Реліна // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского

экономического сотрудничества в ГУАМ. Сборник научных трудов. – 2009. - № 4. – С. 448 – 452. Режим доступа:
http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/pips/2009_2/448.pdf. - 23.12.2010. –
назва з екрану.

13. Яценко, А. Б. Трансформація зовнішньоторговельних відносин України з ЄС в умовах створення поглибленої зони вільної торгівлі. [Електронний ресурс] / А. Б. Яценко // 2008. – С 1107 – 1109. Режим доступа:
http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2008_3/1107.pdf. - 02.01.2011. –
назва з екрану.

14. ЕС будет вынужден прибегнуть к новым инструментам в борьбе с кризисом в регионе. По материалам: Интерфакс – Украина. [Електронний ресурс]. Режим доступа:
<http://bin.ua/print/news/finance/finances/107598-es-budet-vynuzhden-pribegnut-k-novym-instrumentam.html>. - 28.12.2010. –
назва з екрану.

15. ЕС договорились о новых правилах спасения стран-банкротов. По материалам: Интерфакс-Украина. [Електронний ресурс]. Режим доступа:
<http://bin.ua/print/news/foreign/world/107476-es-dogovorilsya-o-novyx-pravilax-spaseniya-stran.html>. - 02.01.2011. –
назва з екрану.

16. Министры ЕС согласились выделить Ирландии 85 млрд. евро. По материалам ВВС – Украина. [Електронний ресурс]. Режим доступа:
<http://bin.ua/print/news/foreign/world/107468-ministry-es-soglasilis-vydelit-irlandii-85-mlrd.html>. - 02.01.2011. –
назва з екрану.

17. Огромного фонда помощи ЕС может оказаться недостаточно для спасения всех нуждающихся. По материалам: Интерфакс-Украина. [Електронний ресурс]. Режим доступа:
<http://bin.ua/print/news/foreign/world/107433-ogromnogo-fonda-pomoshhi-es-mozhet-okazatsya.html>. - 03.01.2011. –
назва з екрану.

18. Украина добилась резолюции Европарламента. По материалам: Экономические известия. [Електронний ресурс]. Режим доступа:
<http://bin.ua/print/news/politics/political/107422-ukraina-dobilas-myagkoj-rezolyucii-evroparlamenta.html>. 28.12.2010. –
назва з екрану.

19. Ирландия сопротивляется давлению со стороны ЕС, не хочет просить финпомощи. По материалам : Интерфакс-Украина. [Електронний ресурс]. Режим доступа:
<http://bin.ua/print/news/foreign/world/107049-irlandiya-soprotivlyaetsya-davleniyu-so-storony.html>. - 28.12.2010. –
назва з екрану.

20. Лидеры ЕС ужесточили правила бюджетного регулирования По материалам Интерфакс-Украина. [Електронний ресурс]. Режим доступа:
<http://bin.ua/print/news/foreign/world/106558-lidery-es-uzhestochili-pravila-byudzhethnogo.html>. - 25.12. 2010. –
назва з екрану.

21. Евростат: Италия и Ирландия – самые слабые из 26 стран ЕС По материалам: ВФМ.ru. [Електронний ресурс]. Режим доступа:

<http://bin.ua/print/news/foreign/world/106228-evrostat-italiya-i-irlandiya-samye-slabye-iz-26.html>. - 03.01.2011. – назва з екрану.

22. Новое повышение НДС в Греции: дорожает все По материалам: KZkapital. [Электронный ресурс]. Режим доступа:

<http://bin.ua/print/news/foreign/world/102809-novoe-povyshenie-nds-v-grecii-dorozhaet-vse.html>. - 23.12.2010. – назва з екрану.

23. Эксперты Европейского Центробанка создают теорию развала еврозоны. По материалам: Комерсантъ . [Электронный ресурс]. Режим доступа:

<http://bin.ua/print/news/foreign/world/97000-eksperty-evropeiskogo-tsentrobanka-sozdaiut-teoriiu-razvala-evrozony.html>. - 28.12.2010. – назва з екрану.

24. Еврозона сама себя берет на испуг. По материалам: BFM.ru. [Электронный ресурс]. Режим доступа:

<http://bin.ua/print/news/foreign/world/108533-evrozona-sama-sebya-beret-na-ispug.html>. - 29.12.2010. – назва з екрану.

25. Европе стоит присмотреться к опыту Латинской Америки. По материалам: BFM. ru. [Электронный ресурс]. Режим доступа:

<http://bin.ua/print/news/foreign/world/108068-evrope-stoit-prismotretsya-k-opytu-latinskoj.html>. - 04.01.2011. – назва з екрану.

26. Джим Роджерс окончательно разочаровался в евро. По материалам: BFM. ru. [Электронный ресурс]. Режим доступа:

<http://bin.ua/print/news/finance/finances/107917-dzhim-rodzhers-okonchatelno-razocharovalsya-v-evro.html>. - 02.01.2011. – назва з екрану.

27. Европу ждет потерянное десятилетие. По материалам: BFM. Ru/ [Электронный ресурс]. Режим доступа:

<http://bin.ua/print/news/foreign/world/107867-evropu-zhdet-poteryannoe-desyatiletie.html>. - 28.12.2010. – назва з екрану.

28. Португалия становится новым «долговым пугалом» Еврозоны для инвесторов. По материалам: Интерфакс – Украина. [Электронный ресурс]. Режим доступа:

<http://bin.ua/print/news/foreign/world/107274-portugaliya-stanovitsya-novym-dolgovym-pugalom.html>. - 24.12.2010.

29. Кто спровоцировал валютные войны. По материалам: Инвестгазета. [Электронный ресурс]. Режим доступа:

<http://bin.ua/print/news/finance/finances/106054-kto-sprovociroval-valyutnye-vojny.html>. - 26.12.2010. – назва з екрану.

30. Валютная война пройдет на высшем уровне. По материалам: BFM.ru. [Электронный ресурс]. Режим доступа:

<http://bin.ua/print/news/foreign/world/105786-valyutnaya-vojna-projdet-na-vysshem-urovne.html>. - 30.12.2010. – назва з екрану.

31. Экономике Европы грозит вторая волна рецессии. По материалам: Bankir.ru. [Электронный ресурс]. Режим доступа:

<http://bin.ua/print/news/foreign/world/104402-yekonomike-evropy-grozit-vtoraya-volna-recessii.html>. - 28.12.2010. – назва з екрану.

32. Европейская империя : ЕС не может не расширяться, ни отказаться от расширения // Коммерсантъ. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.kommrsant.ru/doc.aspx?DocsID=694212>. – 02.01.2011. – назва з екрану.

33. Евросоюз – еще не империя, уже не империя // Диалог. UA . [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://dialogs.org.ua/project_ua_full.php?m_id=3188. – 28.12.2010. – назва з екрану.

34. Чи стане Європейський Союз імперією? //Диалог. UA. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://dialogs.org.ua/project_ua_full.php?m_id=3373. – 04.01.2011. – назва з екрану.

35. The next empire // Prospect Magazine. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.prospectmagazine.co.uk/2001/10/thenextempire>. - 30.12.2010. – назва з екрану.

36. Мюнклер, Г. Європа як політична ідея. [Электронный ресурс] / Г.Мюнклер // Незалежний культурологічний часопис «І». Режим доступа: <http://www.ji.lviv.ua/n50texts/muenkler.htm>. - 25.12.2010. – назва з екрану.

37. Nathalie Tocci / Profiling Normative Foreign Policy: The European Union and its Global Partners / The Centre for European Policy Studies. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.ceps.eu/book/profiling-normative-foreign-policy-european-union-and-its-global-partners>. - 29.12.2010. – назва з екрану.

38. Нетесова, Ю. Политика стран Европы и радикализация мусульманских общин. [Электронный ресурс] / Ю. Нетесова // Космополіс. – 2008. - № 3 (22). - С. 104 – 124. Режим доступа: http://cosmopolis.mgimo.ru/fileserver/22/cosmo_22-11.pdf

39. Петров Р.А. Переговоры о новом соглашении между ЕС и Украиной в 2008 году [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://alleuropa.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=965

40. Энтин М.Л. Меняющийся баланс сил и интересов внутри ЕС [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://alleuropa.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=928

41. Ионин Л. Конец мультикультурной эпохи [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.perspectivy.info/srez/etnos/konec_multikulturnoj_epohi_2010-12-13.htm

42. Фирсова С. Сколько в ЕС иммигрантов? [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://alleuropa.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1408

43. Семиренко А. Половина турок хочет из Германии домой [Электронный ресурс]. Режим доступа:
http://alleuropa.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1378